

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ У СПРИЙНЯТТІ ПІДЛІТКАМИ СТОСУНКІВ З БАТЬКАМИ

Вступ. Сучасний соціальний простір ставить нові перспективи в реалізації особистості, одночасно вимагаючи від неї високої активності. Щоб досягти поставлених перед собою соціальних, професійних, творчих та інших цілей, щоб бути успішним, а іноді просто для того, щоб вижити, сучасна людина повинна вміти швидко адаптуватися до умов, що перебувають у постійній динаміці соціального світу, володіти добре сформованою суб'єктною позицією і творчими здібностями.

Великий інтерес дослідників викликають питання, пов'язані з відображенням особистісних рис поведінки підлітків у реальній колективній і соціальній сфері.

Підлітковий вік - це перехід від дитини до дорослого у всіх сферах життєдіяльності. При цьому переході важливе значення має мікросередовище, мікростосунки, які складаються у підлітка в першу чергу з батьками. Відомо, що моделі і пріоритети гендерної соціалізації хлопчиків і дівчаток відрізняються, а в традиційних культурах навіть полярні. В результаті гендерної соціалізації хлопчики і дівчатка оволодівають певними якостями, які утворюють різні типи гендерної ідентичності - аспект самосвідомості, що описує переживання людиною себе як представника певної статі.

У зв'язку з вище сказаним **метою** нашої роботи є вивчення гендерних відмінностей в сприйнятті підлітками стосунків з батьками. **Завданнями** роботи є: 1. Дати характеристику підліткового віку. 2. Розкрити особливості взаємодії підлітків з батьками. 3. Вивчити особливості гендерного сприйняття підлітками стосунків з батьками.

Об'єкт дослідження – стосунки підлітків з батьками. **Предмет** дослідження – гендерні відмінності в сприйнятті стосунків підлітків з батьками. **Гіпотеза дослідження** - процеси сприйняття образу батька у хлопчиків - підлітків і у дівчаток - підлітків мають певні гендерні відмінності – дівчатка - підлітки стосунки з батьками сприймають як більш благополучні, хлопчики - підлітки – як більш конфліктні і напружені.

Методи дослідження, що використовувалися в роботі: 1. Аналіз психолого-педагогічної літератури; 2. Методи психодіагностики

(спостереження, анкетування, тестування). 3. Методи математичної обробки даних. **База дослідження:** КЗОЗ «Вовчанський медичний коледж» Харківської обласної ради.

Особливості дитячо-батьківських стосунків у підлітковому віці.
Характеристика підліткового віку. Аналіз підліткового віку - одна з найбільш дискусійних проблем вікової психології. Терміни підліткового віку, психологічний зміст провідної діяльності, перелік новоутворень - всі ці аспекти неоднозначно трактуються вітчизняними та зарубіжними психологами. Єдність думок існує тільки в тому, що це період найбільш інтенсивного особистісного розвитку.

Першим підлітковий вік виділив як час другого, самостійного народження в життя і зростання самосвідомості людини Ж.-Ж. Руссо.

Перехідність підліткового віку, звичайно, включає біологічний аспект. Це період статевого дозрівання, інтенсивність якого підкреслюється поняттям «гормональна буря». Фізичні, фізіологічні, психологічні зміни, появу сексуального потягу роблять цей період виключно складним. Основні психологічні потреби підлітка - прагнення до спілкування з однолітками (групування), прагнення до самостійності і незалежності, емансипації від дорослих, до визнання своїх прав з боку інших людей. Почуття дорослості - це психологічний симптом початку підліткового віку. За визначенням Д. Б. Ельконіна, «почуття дорослості є новоутворення свідомості, через яке підліток порівнює себе з іншими (дорослими чи товаришами), знаходить зразки для засвоєння, будує свої відносини з іншими людьми, перебудовує свою діяльність».

Головна потреба періоду – знайти своє місце в суспільстві, бути «значущим» – реалізується в товаристві однолітків. У спілкуванні з однолітками відбувається програвання різних сторін людських стосунків, побудова взаємин, заснованих на «кодексі товариства», реалізується прагненням до глибокого взаєморозуміння.

Інтимно-особисте спілкування з однолітками – це діяльність, в якій відбувається практичне освоєння моральних норм і цінностей. У ній формується самосвідомість як основне новоутворення психіки.

Гендерні відмінності у сприйнятті стосунків підлітків з батьками. Підлітковий період – це період, коли підліток починає по-новому оцінювати свої стосунки з батьками, на що значною мірою впливає гендерний фактор.

Гендер конструюється через певну систему соціалізації, розподілу праці та прийняті в суспільстві культурні норми, ролі і стереотипи. При цьому гендерні ролі і норми не мають універсального змісту і значно

розрізняються в різних суспільствах. В цьому розумінні бути чоловіком або жінкою означає зовсім не володіння певними природними якостями, а виконання тієї чи іншої ролі.

У психолого-педагогічній літературі вказується на суттєві відмінності у сприйнятті підлітками ролі матері і батька у виховному процесі.

Емпіричне вивчення гендерних відмінностей в сприйнятті підлітками стосунків з батьками. У дослідженні була використана методика ADOR-«Підлітки про батьків». Опитувальник вивчає установки, поведінку і методи виховання батьків так, як бачать їх діти в підлітковому віці.

Респондентами виступили підлітки від 15 років кількістю у 20 осіб – 10 дівчат і 10 хлопців. Після того, як підліток заповнив обидва бланки (на батька й матір), всі отримані дані зводяться на «оцінний аркуш». Потім, по кожному параметру підраховується арифметична сума сирих балів (P0Z — позитивний інтерес, DIR — директивність, H0S — ворожість, автономність і NED — непослідовність). Далі сирі бали переводяться в стандартизовані відповідно до таблиць. Стандартизовані дані розташовуються від 1 до 5 і нормою є середнє значення, тобто 3.

При вивченні результатів, отриманих при проведенні методики ADOR (*дівчата – батьки*) було виявлено наступне: за шкалою «Позитивний інтерес» нормальні показники були у 30%, вище норми 20%, нижче 50%; за шкалою «Директивність» нормальні показники були у 60%, вище норми – 20%, нижче норми – 20%; за шкалою «Ворожість» норма 20%, вище норми у 20%, нижче – 60%; за шкалою «Автономність» нормальні показники були у 20%, вище норми – 60%, нижче норми – 20%; за шкалою «Непослідовність» показники в межах норми були у 70%, вище норми – 20%, нижче норми у 10%.

При вивченні результатів, отриманих при проведенні методики ADOR (*хлопці – матері*) було виявлено наступне: за шкалою «Позитивний інтерес» нормальні показники були у 40%, вище норми 10%, нижче 50%; за шкалою «Директивність» нормальні показники були у 20%, вище норми – 70%, нижче норми – 10%; за шкалою «Ворожість» норма 20%, вище норми у 60%, нижче – 20%; за шкалою «Автономність» нормальні показники були у 20%, вище норми – 70%, нижче норми – 10%; за шкалою «Непослідовність» показники в межах норми були у 80%, вище норми – 10%, нижче норми у 10%.

При вивченні особливостей сприйняття дівчатками-підлітками образу матері за отриманими даними було виявлено, що дівчатка сприймають позицію матері як більш емоційну і приймаючу, ніж позицію батька.

Дівчатка сприймають стосунки з матерями як позитивні. Матері в сприйнятті дівчатками - підлітками схвалюють прояви автономності і передають відповідальність підлітку, дуже часто разом і рівноправно виконують яку-небудь діяльність. Дівчатка - підлітки сприймають відносини матері з чоловіком як позитивні і доброзичливі, а так само в повній мірі задоволені стосунками між батьками.

При обробці отриманих даних при дослідженні сприйняття хлопчиками - підлітками позицій матері і батька з'ясувалося наступне: позиція матері в сприйнятті хлопчика-підлітка виглядає не досить емоційною і впевненою в поведінці. Мати конфліктна і вимоглива, але активно заохочує автономність свого підлітка. Вона не послідовна у заохоченні і покаранні, хоча в міру задовольняє потреби хлопчика-підлітка і виявляє до нього позитивний інтерес.

Висновки. Таким чином, в ході дослідження було встановлено, що у сприйнятті підлітків мати більш активно включена в процес виховання. Їй належить провідна роль у родині, у той час як батько пасивно і в міру дорослішання підлітків фактично «самоусувається» з процесу виховання. Цей розподіл ролей між матір'ю і батьком у реалізації виховної функції сім'ї з підлітками знаходить відображення в істотно більш високому ступені директивності матері, порівняно з батьком.

Існують певні відмінності між сприйняттям дівчаток-підлітків і сприйняттям хлопчиків-підлітків виховної позиції матері і батька. Стосунки дівчаток - підлітків з батьками, як з матір'ю, так і з батьком, складаються як благополучні. Їх стосунки з матерями значно частіше, ніж у хлопчиків - підлітків, формуються як емоційно-позитивні. Дівчатка - підлітки сприймають батьківську позицію матері як приймаючу, повну любові, зацікавленості і уваги частіше, ніж хлопчики.

Стосунки хлопчиків - підлітків з батьками складаються досить складно в порівнянні з матерями. Батьки сприймаються хлопчиками - підлітками як надмірно директивні і схильні до авторитарно-командного стилю спілкування, ворожі, підозріло-прискіпливі, непослідовні, не надають реальної допомоги і підтримки, усунені і не включені в процес виховання. Матері, на відміну від батьків, приблизно однаково поведуться з синами і дочками. Дівчатка відзначають велику ступінь послідовності матерів і їх сталість у своїх вимогах, на відміну від хлопчиків. Непослідовність матерів щодо синів, мабуть, пов'язана з їх виховною невпевненістю щодо хлопчиків. При цьому для батьків характерна велика вимогливість до хлопчиків і послідовність до дівчаток.